

ZMIANY KLIMATU I PRZECIWDZIAŁANIE IM W ŚWIADOMOŚCI REPREZENTANTÓW WYBRANYCH POLSKICH MIAST

Raport z badań opinii społecznej w ramach projektu ADAPTCITY
„Przygotowanie strategii adaptacji do zmian klimatu miasta
metropolitalnego przy wykorzystaniu mapy klimatycznej
i partycypacji społecznej”
opracowanie: Ewa Ryłko

LUTY 2015

INSTYTUT
NA RZECZ
EKOROZWOJU

SPIS TREŚCI

1. Informacje o badaniu	
1.1. Cele badania	2
1.2. Metoda badania i analizy	3
1.3. Opis próby	4
2. Streszczenie i wnioski z badania	8

1. INFORMACJE O BADANIU

1.1. Cele badania

Analizę wyników badania opinii przeprowadzono na zlecenie Fundacji Instytut na rzecz Ekorozwoju w Warszawie. Dane zebrano poprzez zleczone badanie opinii w ramach projektu ADAPTCITY „Przygotowanie strategii adaptacji do zmian klimatu miasta metropolitalnego przy wykorzystaniu mapy klimatycznej i partycypacji społecznej”. Celem projektu jest przygotowanie strategii adaptacji do zmian klimatu dla Warszawy. Badania przeprowadzono w wybranych miastach w całym kraju (lista miast objętych badaniem w Aneksie).

Celem badania było określenie poziomu świadomości wybranych reprezentantów władz i administracji metropolii i miast Polski w zakresie potrzeb ochrony klimatu i adaptacji do jego zmian, a także rozpoznanie skali działań podejmowanych w czasie wykonywania sondażu na rzecz ochrony klimatu przez dane miasto. Podstawowe pytania badawcze były następujące:

- Jak postrzegane są zjawiska zmian klimatu – jaką wiedzę o nich posiadają reprezentanci władz miejskich?
- Jak postrzegane jest przeciwdziałanie zmianom klimatu i przystosowanie do nich, jaką wiedzę o nich posiadają reprezentanci władz miejskich?
- Gdzie lokowana jest odpowiedzialność za działania wobec zmian klimatu?
- Jakie są – w oczach reprezentantów władz miejskich – osiągnięcia i plany miast wobec zmian klimatu?
- W czym reprezentanci miast upatrują głównych przeszkód, jeśli chodzi o działania wobec zmian klimatu?

Badania miały posłużyć zdobyciu orientacji w tym, co wiedzą, myślą i sądzą reprezentanci władz wybranych miast na temat ochrony klimatu i przystosowania się do jego zmian, zarówno w sensie ogólnym, jak i w skali własnego miasta. Znajomość tych zagadnień jest konieczna do

zaplanowania komunikacji społecznej spraw związanych z ochroną klimatu oraz dalszych działań projektowych.

1.2. Metoda badania i analizy

Badania zrealizowano metodą indywidualnego wywiadu kwestionariuszowego. Proces rekrutacji oraz zasady prowadzenia wywiadu zawierają odrębne dokumenty Instytutu na rzecz Ekorozwoju. Wywiady przeprowadzono i dane zbierano w październiku (33%) i listopadzie (67%) 2014 r. Każdy respondent najpierw samodzielnie wypełniał ankietę, a następnie udzielał wywiadu ankierowi (treść ankiety i kwestionariusza w Aneksie).

Dane z ankiet sygnowane są w raporcie numerem pytania i poprzedzającą je literą A (jak ankietą), zaś dane z wywiadów kwestionariuszowych – numerem pytania i symbolami dwóch zasadniczych części narzędzia – Z (jak zjawiska) i D (jak działania). W raporcie tabele wyników odpowiedzi na pytania zamknięte wywiadu przedstawiają odpowiedzi skrócone; ich pełne wersje prezentuje kwestionariusz zamieszczony na końcu raportu (w Aneksie). Jeśli w tabelach liczebności i procenty nie sumują się do całkowitej liczby wywiadów (odpowiednio: 300 wywiadów, 100%), oznacza to, iż niepełne dane wynikają z braku odpowiedzi respondentów.

Stosunek do zmian klimatu oraz do działań wobec nich i przeszkód z nimi związanych analizowano w raporcie z trzech podstawowych perspektyw:

- 1) perspektywy ogólnej – jak respondenci indywidualnie rozumieją dane zjawisko, jaki mają do niego stosunek, jaka była ich percepcja zmian klimatu przed kontaktem z przedstawicielem projektu (ankieta), a jaka po tym kontakcie (wywiad kwestionariuszowy);
- 2) perspektywy miasta – co respondenci wiedzą o działaniach miasta i zmianach w mieście, związanych z ochroną klimatu, jaki mają do tego stosunek;

- 3) perspektywy porównawczej – jak mają się wyniki badania do wyników badań analogicznych (podobne założenia i narzędzia), przeprowadzonych w wybranych 100 powiatach całego kraju w 2011 r. (w ramach projektu Instytutu na rzecz Ekorozwoju pn. Dobry Klimat dla Powiatów). W raporcie przywołanie danych z tego badania jest sygnowane skrótem DOKLIP.

W badaniach uczestniczyli reprezentanci władz i administracji 50 wybranych metropolii i miast Polski. W każdym z nich swoje opinie przedstawiło 6 osób. Pochodziły one z trzech różnych kategorii respondentów:

1. przedstawiciele władz i administracji miasta – członkowie rady miasta, prezydent/burmistrz miasta, przedstawiciele wydziałów zajmujących się ochroną środowiska i zarządzaniem kryzysowym, ewentualnie innych wydziałów;
2. przedstawiciele służb – reprezentanci lokalnych służb, np. pracownicy straży pożarnej, policji, oświaty, służby zdrowia, stacji sanitarno-epidemiologicznej, stacji hydrologicznej oraz wodociągów i kanalizacji (infrastruktura wodna), pracownicy parków, nadleśnictw oraz służby mundurowe;
3. inne postacie ważne w mieście – przedstawiciele organizacji pozarządowych (NGO), centrów edukacyjnych, stowarzyszeń, partii (działających na terenie miasta); właściciele i menedżerowie firm, przedstawiciele izb gospodarczych oraz agencji rozwoju, działający na lokalnym/krajowym rynku; osoby o dużym znaczeniu w lokalnej społeczności, osoby aktywne społecznie, społecznicy, osoby dobrze znane w mieście, cieszące się uznaniem społecznym, np. dziennikarze, księża, inne autorytety lokalne.

1.3. Opis próby

W badaniach wzięło udział 300 osób (liczba przeprowadzonych na zlecenie wywiadów kwestionariuszowych) z 50 wybranych miast Polski. Próbę w podziale na województwa przedstawia tabela 1.3/1. Najliczniej reprezentowane jest województwo śląskie.

Tab. 1.3/1 Rozkład respondentów według województw

województwa	liczebność (n)	% próby
Dolnośląskie	18	6
Kujawsko-pomorskie	24	8
Lubelskie	6	2
Lubuskie	12	4
Łódzkie	12	4
Małopolskie	18	6
Mazowieckie	12	4
Opolskie	6	2
Podkarpackie	12	4
Podlaskie	12	4
Pomorskie	18	6
Śląskie	78	26
Świętokrzyskie	12	4
Warmińsko-mazurskie	12	4
Wielkopolskie	30	10
Zachodniopomorskie	18	6

Przedstawiciele władz i administracji stanowią 49%, przedstawiciele służb to 38%, zaś ważne postacie miasta – 13%. Tak więc próba nie jest proporcjonalna, jest zdominowana przez przedstawicieli władz i administracji miejskiej.

Zdecydowanie w próbie przeważają decydenci, a więc osoby pracujące na stanowiskach kierowniczych. Ilustruje to tabela 1.3/2. Stanowią oni w sumie ponad 90% badanych.

Tab.1.3/2. Rozkład respondentów według stanowiska pracy

D14 Stanowisko pracy	liczebność	% próby
kierownik wyższego szczebla	66	22,0

kierownik średniego szczebla	176	58,7
kierownik niższego szczebla	30	10,0
pracownik szeregowy	13	4,3
inne stanowisko	2	0,7

W badaniach wzięło udział 51% kobiet i 49% mężczyzn. Z analizy wieku badanych wynika, że osoby pomiędzy 31 a 50 rokiem życia zdecydowanie przeważają w próbie nad pozostałymi dwiema grupami wieku. Grupa najmłodsza (do 30. roku życia) jest reprezentowana nielicznie (tab. 1.3/3).

Tab. 1.3/3. Rozkład respondentów według kategorii i wieku

D15 Wiek badanego	liczebność	% próby
18–30 lat	20	6,7
31–50 lat	191	63,7
51 lat i więcej	89	29,7
Ogółem	300	100,0

Zdecydowana większość respondentów badania posiada wyższe wykształcenie (tab. 1.3/4).

Tab. 1.3/4. Rozkład respondentów według wykształcenia

D16 Wykształcenie badanego	liczebność	% próby
podstawowe/zawodowe	1	0,3
średnie	33	11,0
wyższe	266	88,7
ogółem	300	100,0

Respondenci, wypowiadając się na temat zmian klimatu, określali także główne źródła swojej wiedzy o tych zmianach. Zdecydowanie najczęściej wskazywano środki masowego przekazu – prasę, radio i telewizję (tab. 1.3/5).

Tab. 1.3/5. Główne źródła wiedzy o zmianach klimatu – rozkład odpowiedzi

D10. Źródła wiedzy o zmianach klimatu	liczebność	% próby
prasa, radio, telewizja	187	62,33
konferencje, szkolenia, spotkania na ten temat	73	24,33
rozmowy z ludźmi i obserwacje	38	12,67
informacje od władz	32	10,67
inne	31	10,33
organizacje pozarządowe	26	8,67

Podsumowując, można stwierdzić, iż w próbie zdecydowanie przeważają dobrze wykształceni kierownicy, głównie w wieku 31-50 lat, na równi kobiety i mężczyźni, ze wszystkich województw kraju, z przewagą reprezentacji Śląska.

2. Streszczenie i wnioski z badania

Respondenci badania ADAPTCITY, przedstawiciele 50 średnich i dużych miast Polski, prezentują opinie pełne zaniepokojenia zmianami klimatu oraz wyraźnie pozytywny stosunek do przeciwdziałania tym zmianom i adaptowaniu się do nich.

ZMIANY KLIMATU

Zmiany klimatu były w badaniu jednym z trzech podstawowych zagadnień. Najczęściej wskazywane zjawiska kojarzone ze zmianami klimatu są na ogół wiązane ze **zmianą temperatury** (głównie na wyższą) i jej skutkami.

Zmiany klimatu kojarzą się też głównie z **atmosferą** i związanymi z nią zjawiskami – zmianami w opadach, wiatrach. Rzadziej dotyczą **gleby czy wód**, a jeszcze rzadziej zmian w biosferze, tj. we florze, faunie i funkcjonowaniu człowieka.

Pojęcie zmian klimatu jest **rozproszone** – jest różnie rozumiane i posiada szerokie spektrum desygnatów. Mówiąc o zmianach, badani wymieniają na równi skutki (np. topnienie lodowców), jak i przyczyny (np. postępująca degradacja środowiska naturalnego). Świadczy to o nie do końca przyswojonej czy uporządkowanej wiedzy o mechanizmach zmian klimatu. Taki stan jest bardzo podobny do wyniku badań porównawczych DOKLIP, wykonanych 4 lata wcześniej.

Pierwsze, nie zasugerowane badaniem reakcje respondentów pokazują, że zmiany klimatu nie są spostrzegane jako **najważniejsza kategoria podstawowych problemów środowiska naturalnego** w skali naszego globu.

Tę główną kategorię problemów stanowią poniekąd przyczyny zmian klimatu, związane z **wyniszczającą środowisko przyrodnicze działalnością człowieka**. W drugiej kolejności

pojawiają się skutki zmian klimatu, ale obserwowane z bezpośredniej indywidualnej perspektywy (powodzie, nawałnice etc.), a nie z perspektywy globalnej.

Globalna perspektywa dominuje, gdy mowa wprost o zmianach klimatu. Wtedy zmiany klimatu są kojarzone ze zjawiskami **w skali globalnej** (topnienie lodowców, podnoszenie się poziomu wód).

Badane postawy, ujawnione wobec środowiska przyrodniczego, układają się w następujący wizerunek zmian klimatu i problemów środowiska:

	ZMIANY KLIMATU	PROBLEMY ŚRODOWISKA NATURALNEGO
wiedza	perspektywa raczej globalna dotyczą głównie atmosfery	perspektywa raczej lokalna dotyczą głównie wody i gleby
przykład	<i>TOPNIENIE LODOWCÓW</i>	<i>ZANIECZYSZCZENIE</i>
emocje	spektakularne, widowiskowe budzi obawy	przykre, brudne budzi troskę

Pojęcie zmian klimatu jest słabo kojarzone z całym ziemskim ekosystemem. Tendencja ta słabnie, gdy badani otrzymują jako wsparcie listę zjawisk do wyboru. Wtedy są skłonni kojarzyć bezpośrednio ze zmianami klimatu nawet życie i byt społeczeństw. Świadczy to o rozmytych granicach pojęcia zmian klimatu. Wciąż jest to jeszcze dla badanych **pojęcie młode**, bez wyraźnej struktury, choć **bardzo pojemne**.

Z powyższego wynika rekomendacja, by w komunikacji społecznej kwestii związanych ze zmianami klimatu zachować **odpowiednią kolejność pojęć** – rozpoczynać od problemów środowiska naturalnego, by następnie przejść do zmian klimatu. Kiedy uwagę odbiorcy ogniskuje się na problemach, skłania się go do zawężania spojrzenia na swoje najbliższe otoczenie. Warto pamiętać, że **podtrzymywanie globalnej perspektywy** poprzez

przywoływanie obrazów zjawisk odległych od odbiorcy tej komunikacji (np. topnienia lodowców) **nie jest korzystne** dla komunikacji społecznej zmian klimatu

Zaangażowanie społeczności lokalnej wobec zmian klimatu jest **silne**. Zdecydowana większość ankietowanych przypisała ochronie klimatu podobną wagę jak innym sprawom istotnym dla miasta.

Zdaniem badanych **rozumienie** przez mieszkańców ich miast **wagi zmian klimatu** plasuje się **na przeciętnym poziomie** – średnia wynosi 4,08 (w skali od 1 do 7). W przypadku próby DOKLIP średnia ta wyniosła 3,1. Zdaje się zatem, że respondenci z badanych miast nieco lepiej dostrzegają wagę spraw ochrony klimatu dla mieszkańców swoich miast niż przedstawiciele powiatów cztery lata wcześniej.

Spora część próby ocenia **świadomość ekologiczną mieszkańców swoich miast** **wysoko** i tłumaczy to:

- stale rosnącą świadomością problemów środowiska naturalnego,
- prowadzoną edukacją i rosnącym oddziaływaniem massmediów.

Badani przedstawiciele władz przypisują wpływ na ochronę klimatu **głównie mieszkańcom**, przez co ich właśnie obarczają odpowiedzialnością za zmiany w środowisku. Może to świadczyć o tym, iż władza nie ma lub nie potrafi dysponować bodźcami ekonomicznymi lub propagandowymi, które pozostają w jej gestii wpływu na mieszkańców. W opinii badanych jednostki mają problemy ważniejsze niż zmiany klimatu, bardziej żywotne i wymagające natychmiastowego rozwiązania.

Wynika z tego rekomendacja, by – bez względu na to, jak decydenci oceniają swoje możliwości oddziaływania na społeczność w kwestii wagi zmian klimatu – oddziaływania informacyjne związane ze zmianami klimatu **zdecydowanie koncentrowały się na perspektywie jednostki** i przemawiały do niej językiem konkretności i codzienności.

PRZECIWDZIAŁANIE ZMIANOM KLIMATU I ADAPTACJA DO NICH

Wśród przeciwdziałań zmianom klimatu **recykling odpadów** wybija się wśród najczęściej wymienianych działań, szczególnie w porównaniu do próby DOKLIP. Na podstawie danych z badania nie można wskazać przyczyny tego wyniku, jednak może on mieć bezpośredni związek z nowymi przepisami nt. gospodarki odpadami w gminach.

Badani próby ADAPTCITY często wymieniają też kwestię **źródeł energii odnawialnej**. To pokazuje, że energia odnawialna jest być może **najlepiej rozpoznawalnym**, spektakularnym **symbolem przeciwdziałania** zmianom klimatu (podobnie jak topnienie lodowców symbolizowało zmiany klimatu). Warto wykorzystać ten wyrazisty symbol w dalszej komunikacji społecznej problematyki zmian klimatu.

Najmocniejsze społeczne wyobrażenia działań ograniczających zmiany klimatu można przedstawić w **dwóch** krzyżujących się **perspektywach**.

	JAKO JEDNOSTKA	JAKO SPOŁECZNOŚĆ
NA CO DZIEŃ	<ul style="list-style-type: none"> • recykling śmieci • oszczędzanie energii elektrycznej • oszczędzanie wody • ograniczenie konsumpcji • ograniczenie jazdy samochodami • termomodernizacja 	<ul style="list-style-type: none"> • recykling śmieci • oszczędzanie energii elektrycznej • redukcja emisji gazów cieplarn. • likwidacja palenisk węglowych • oszczędzanie wody • zalesianie • edukacja • termomodernizacja • zmniejszenie wykorzystania węgla • ochrona środowiska
NA PRZYSZŁOŚĆ	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenie konsumpcji 	<ul style="list-style-type: none"> • więcej odnawialnych źródeł energii • redukcja emisji gazów cieplarnianych • ochrona lasów • zalesianie • edukacja • zmniejszenie wykorzystania węgla • ochrona środowiska

W reakcjach respondentów zdecydowanie przeważa **perspektywa społecznościowa**. Dużo rzadziej pojawiają się sugestie działań w perspektywie jednostkowej. Nie można wykluczyć, że badani decydenci także na co dzień, podejmując dialog z obywatelami, nie konkretyzują zabiegów przeciwdziałania zmianom klimatu w perspektywie jednostkowej, tj. nie mówią do mieszkańców o tym, co oni w swoim indywidualnym zakresie mogą robić dla ochrony klimatu. Działania projektowe, wspomagające władze w przeciwdziałaniu zmianom klimatu, powinny **uzupełniać tę perspektywę** i wyposażać władze w katalogi sugerowanych **działań dostępnych jednostkom**, na co dzień i na przyszłość.

Wyobrażenie działań przystosowawczych jest dużo **bardziej rozproszone** niż w przypadku przeciwdziałania zmianom klimatu. Nie ma jednoznacznie wiodących przejawów adaptacji. Przeciwdziałania zmianom klimatu nie różnią się zasadniczo od wskazanych sposobów adaptacji do tych zmian. Dwa zasadnicze rozwiązania związane z adaptacją, a równocześnie nieczęsto wskazywane w grupie przeciwdziałania wobec zmian klimatu, reprezentowane przez co najmniej 1/5 próby, to **zmiany adaptacyjne w rolnictwie** i **lepsze zabezpieczenia przeciwpowodziowe**.

DOKONANIA I PLANY MIAST

Wedle opinii badanych w miastach dokonało się **bardzo wiele** w zakresie ochrony klimatu; respondenci zadeklarowali realizowane działania bardzo licznie. Działania **planowane nie są już tak często** wymieniane. Poza tym, są one raczej **kontynuacją** tego, co już się w miastach dzieje.

Największe osiągnięcia miast w przeciwdziałaniu zmianom klimatu i adaptacji do nich dotyczą głównie: **recyklingu śmieci, termomodernizacji (głównie budynków publicznych), wprowadzania odnawialnych źródeł energii i zmiany systemów grzewczych**. Po połączeniu recyklingu i zagospodarowania odpadów widać, że działania dotyczące odpadów są wiodącym osiągnięciem badanych miast.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA DZIAŁANIA

Badani przypisują odpowiedzialność za działania na rzecz ochrony klimatu **zarówno władzom, jak i obywatelom**, co świadczy o wyraźnej determinacji przedstawicieli władz miasta w przeciwdziałaniu zmianom klimatu i podejmowaniu za nie odpowiedzialności. Podobnie jest w kwestii przystosowywania się do zmian klimatu.

Respondenci DOKLIP dużo częściej niż próba ADAPTCITY uważają, że zmianom klimatu nie można przeciwdziałać w skali swojego mikroregionu. Być może wiąże się to z mniejszą spistością powiatu niż miasta jako jednostki terytorialnej i wspólnoty ludzkiej, a być może jest to **wskaźnik pozytywnych przemian w świadomości społecznej decydentów**, którzy jeszcze kilka lat wcześniej deklarowali w większej grupie, że w skali mikroregionu nie można przeciwdziałać zmianom klimatu.

Z powyższych danych wyłania się rekomendacja dla komunikacji społecznej związanej z przeciwdziałaniem zmianom klimatu. **Warte podkreślenia** jest nie tylko **co** można robić, by przeciwdziałać czy się adaptować, ale także **kto** może czy powinien to robić. Pod takim kątem należy starannie dobrać przykłady i dobre praktyki.

UTRUDNIENIA I BARIERY

Utrudnienia w przeciwdziałaniu zmianom klimatu i adaptacji związane są przede wszystkim z **deficytem finansowym** i **czynnikiem ludzkim**, na który składa się przede wszystkim brak dobrej woli mieszkańców i niski poziom świadomości ekologicznej.

Ważny wynik to „brak środków finansowych”. Respondenci mają tu różne kwestie na uwadze. Chodzi przede wszystkim o **brak środków w budżetach miast**, ale także o **brak środków własnych mieszkańców**, którzy podejmując działania proekologiczne, muszą je

zazwyczaj sami sfinansować. Ważną barierą jest także **brak zasobów profesjonalnych** („za słaba wiedza fachowa...”, „brak kadry...”).

Z tych wyników płyną konkretne wnioski do strategii i planów władz lokalnych w zakresie działań związanych ze zmianami klimatu:

- W komunikacji społecznej związanej z działaniami wobec zmian klimatu konieczne jest **wspomaganie władz w artykułowaniu oczekiwań i zaleceń** wobec mieszkańców.
- Władze odczuwają **deficyt wiedzy i pomocy fachowej** w lokalnych działaniach proekologicznych. Konieczne są działania wyrównujące te braki.

W lokalnej perspektywie miast bariery przybierają konkretne wymiary:

- Najbardziej brakuje środków finansowych **na inwestycje**.
- Zauważalne są też braki w **prawie o charakterze wykonawczym i egzekucyjnym**.
- Niski poziom świadomości wykazują – w opinii badanych – przede wszystkim **mieszkańcy**. Do nich więc powinny być skierowane zabiegi komunikacyjne.
- Najbardziej brakuje badanym przedstawicielom władz wiedzy **ekspertkiej, z wiarygodnych źródeł**.

Warto też dodać, że pojęcie **zrównoważonego rozwoju** bardzo **rzadko** przewija się przez reakcje badanych. Wydaje się więc konieczne, by wiedzę o zmianach klimatu aplikować w środowisku lokalnym **ze wsparciem tego właśnie pojęcia** – tzn. w perspektywie człowieka jako obecnego i przyszłego gospodarza Ziemi.

REKOMENDACJE ZWIĄZANE Z KOMUNIKACJĄ SPOŁECZNĄ

ZMIANY KLIMATU – CZY ZMIANY W ŚRODOWISKU PRZYRODNICZYM.

Wyniki pokazują, że zmiany klimatu są spostrzegane jako zjawisko dotyczące **głównie pogody** (zmiana temperatur) i atmosfery. Przez niespecjalistów atmosfera jest prawdopodobnie

postrzegana jako odrębny byt czy system, który rządzi się własnymi prawami. Pojmowanie atmosfery i klimatu jako elementów większego systemu, jakim jest środowisko przyrodnicze, natrafia – jak pokazują badania – na pewne przeszkody mentalne. Żeby je zniwelować, należy częściej używać sformułowań odnoszących się do **całego środowiska przyrodniczego**, a nie jedynie zmian klimatu. Do rozważenia jest tu stary termin *ochrony przyrody*, lub stosunkowo nowy – zrównoważonego rozwoju, albo też inne – jednak każdy zamiennik powinien odnosić się wyraźnie do kontekstu całej przyrody, a nie tylko atmosfery – a więc choćby do: wód, gleby, fauny i flory, populacji ludzkiej i jej działalności w środowisku przyrodniczym.

Po korekcie terminologicznej zniknie też prawdopodobnie mało istotny i słabo funkcjonujący w odbiorze społecznym podział zjawisk na „zmiany” i „problemy”, a więc skutki i przyczyny. Podział ten, kluczowy dla fachowców i ekspertów, nie jest powszechnie dostrzegany. Z drugiej strony wiedza o środowisku przyrodniczym nie jest mała, a ocena świadomości ekologicznej mieszkańców miast – wysoka. Wskazuje to na stale rosnącą świadomość wpływu na środowisko przyrodnicze dzięki prowadzonej edukacji. Należy zatem poddać pod dyskusję, czy celem komunikacji społecznej ma być społeczna umiejętność sprawnego rozróżniania skutków od przyczyn zmian klimatu.

W TERENIE PRAKTYKA WAŻNIEJSZA NIŻ TEORIA

Wyniki badania wskazują na pewną **bezradność** respondentów w oddziaływaniu na lokalną społeczność, by ta skwapliwiej podejmowała działania chroniące klimat. Respondenci narzekają nie tylko na brak środków na inwestycje, ale i na brak pomocy ekspertów czy duży opór społeczny. Ta bezradność może wynikać z niedostatecznego przygotowania władz właśnie w sferze komunikacji społecznej. Respondenci mają podstawową wiedzę fachową w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatu i adaptacji do nich, związaną choćby z prowadzonymi inwestycjami w mieście, ale wiedza ta odnosi się do perspektywy społecznej, a nie jednostkowej. Tymczasem do obywatela na pewno bardziej przemawia treść bezpośrednio go dotycząca czy też łatwa do przełożenia na swój użytek. Dla przykładu,

komunikowanie obywatelom doniesienia z przeprowadzonych termomodernizacji obiektów publicznych jest mniej przyswajalne, niż informacja o ile złotych mniej kosztuje ogrzanie jednego metra kwadratowego w zmodernizowanym budynku. Oddziaływania informacyjne o działaniach władz wobec zmian klimatu powinny koncentrować się na perspektywie jednostki i przemawiać do niej językiem konkretności i codzienności.

W komunikacji społecznej związanej z działaniami wobec zmian klimatu konieczne jest więc wspomaganie władz w artykułowaniu oczekiwań i zaleceń wobec mieszkańców. Zamiast podkreślać perspektywę władz oraz prowadzonych przez miasto działań, władze powinny wyjaśniać szczegółowo mieszkańcom, co oni w swoim indywidualnym zakresie mogą robić dla ochrony klimatu. Wskazana na początku tego wątku bezradność władz dotyczy w dużej mierze kwestii formułowania wobec mieszkańców konkretnych oczekiwań działań jednostkowych dla klimatu i środowiska. I wynika ona być może także z osobistej niepewności przedstawicieli władz, co oni jako jednostki mogą zrobić dla klimatu. Dla przykładu, lepiej byłoby – zamiast apelować do obywateli, by szanowali miejską zieleń – zachęcać ich do wysiania wybranych przez siebie nasion na wyznaczonych poletkach w parkach i na skwerach. Raczej chodzi o podpowiedzi dla jednostki niż zakazy czy apelowanie do tożsamości zbiorowej.

Wiąże się z tym dodatkowa rekomendacja dla komunikacji społecznej, związana z jasnym przypisaniem odpowiedzialności różnym podmiotom. Warte podkreślenia jest nie tylko **co** można robić dla środowiska, ale także **kto** może czy powinien to robić. Pod takim kątem należy starannie dobrać przykłady i dobre praktyki. Taki zabieg tworzy bardziej symetryczną relację między władzą a obywatelem. Dla przykładu, informując społeczeństwo o planach samorządu dotyczących powołania do życia nowego parku w mieście, należy wskazać konkretne zachowanie, które z tym koresponduje – np. *przyjdź w sobotę posadzić swoje drzewo w nowym parku.*